

Anna van Rijn certificeert competenties

Het is ruim vijftig jaar geleden dat ik eindexamen deed. Hoe gaat dat eigenlijk tegenwoordig op school? Nog steeds met overgangsrapporten, en als je gemiddeld op een zes staat, word je naar de volgende klas bevorderd? Ik denk van wel, want er wordt een blij persbericht uitgestuurd als Anna van Rijn, een schoolgemeenschap in Nieuwegein, iets anders doet. Zij gaat speciale certificaten uitreiken om te bevestigen dat haar leerlingen bepaalde leerdoelen bereikt hebben.¹ Als ze de beoogde competentie echt onder de knie hebben, dan krijgen ze bij Anna van Rijn een certificaat. Dat is bedoeld als een brevet van bekwaamheid, net zoals een rijbewijs, een zwemdiploma, een EHBO-diploma of een certificaat Lastechniek. Certificeringssystemen werken met het principe van Mastery Learning: hier worden geen zesjes geaccepteerd. Je krijgt pas een certificaat als je het leerdoel voor de volle 100% bereikt hebt.²

Even een zijpad: een huisgenoot van mij studeerde Farmacie. Het kostte hem tien jaar om zijn apothekersdiploma te halen, maar daar heb ik het nu niet over. Het bijzondere was dat de aanstaande farmaceuten gestimuleerd werden na vier jaar het examen Apothekersassistent af te leggen: een maatschappelijk erkend beroepscertificaat. Dat kostte hun wat extra inspanning, maar de psychologische opbrengst was groot: hiermee bewijs je dat je, wat competenties betreft, alvast een mijlpaal bereikt hebt.

Waarom wordt op middelbare scholen niet met certificaten gewerkt? Het programma is zo vol gepropt dat de meeste leerlingen niet verder dan zessen en zevens komen. Maar men zou voor twee parallelle beoordelingssystemen kunnen kiezen:

- enerzijds het proefwerksysteem waar je minimaal zesjes moet halen om naar de volgende klas over te gaan en om uiteindelijk zesjes op het eindexamen te halen;
- en anderzijds de bekwaamheidstests die je kan afleggen om te bewijzen dat je inmiddels een bepaald competentieniveau bereikt hebt. Wie de test (bijna) foutloos maakt, krijgt een certificaat ten bewijze dat het desbetreffende competentieniveau bereikt is. Wie zakt voor de test, hoeft niet in zak en as te zitten, want elke drie maanden kun je opnieuw voor de test opgaan. Onvoldoende testresultaten vormen geen beletsel om naar de volgende klas door te stromen.

Met deze certificaten wordt het gevoel van *structurele incompetentie* doorbroken dat middelbarescholieren gewend zijn.³ Met de gangbare rapportcijfers worden leerlingen globaal geïnformeerd over hun *mate van incompetentie* ten opzichte van hun klasgenoten (en ten opzichte van het uiteindelijke minimaal-vereiste eindexamenniveau). Met certificaten daarentegen wordt leerlingen een gevoel van succes en zelfvertrouwen gegeven. Certificaten geven specifieke informatie over het competentieniveau (in absolute zin) dat zij inmiddels dankzij hun inspanningen bereikt hebben.

De certificaten die Anna van Rijn wil invoeren, betreffen ICT-geletterdheid: weet de leerling optimaal gebruik te maken van de onderscheiden programma's van Microsoft Office (Word, Excell, Powerpoint, etc.)? In dezelfde trant kan men ook denken aan een diploma Blind Typen en aan een bekwaamheidsbrevet voor het gebruik van de grafische rekenmachine. In Vlaanderen kunnen leerlingen het theorieeldeel van het autorijbewijs op school halen.⁴ En in Rusland heeft president Poetin de herinvoering van jaarlijkse fitness-certificaten voor scholieren bepleit.⁵

Deze voorbeelden hebben betrekking op competenties die aan de rand van het normale schoolcurriculum liggen. Maar ook binnen de normale schoolvakken zou men certificaten op verschillende competentieniveaus kunnen invoeren: Woordenschat Nederlands, Engels, Duits en Frans; Werkwoordspelling

¹ <http://www.onlinepersbericht.com/persberichten/2013/02/13/alle-leerlingen-van-het-anna-van-rijn-college-een-internationaal-erkend-ict-certificaat-5/> (13/2/2013)

<http://itacademy.technologie-onderwijs.nl/downloads/cases/AvRCollegeArtikel.pdf>

² Een certificaat is een 'extern' bewijs dat de leerling een aantal vaardigheden en competenties heeft verworven. (...) [We spreken van] *certificering*, als de leerling voldoet aan (h)erkenbare vereisten die door een externe instantie zijn vastgesteld. Dezelfde instantie waarborgt tevens de relevantie van de eisen voor de arbeidsmarkt of voor het maatschappelijk functioneren én de kwaliteit van toetsing/beoordeling van de leerling. Geciteerd uit: <http://www.slo.nl/downloads/2010/bewijzen-certificeren-en-kwalificeren-in-praktijkonderwijs.pdf> (p.5-6, 23).

³ Ik gebruik Warfields term *structural incompetence* hier ietwat met de Franse slag. Ik bedoel het onvermogen van leerlingen hun leerloopbaan systematisch te sturen doordat hun (in de structurele lopendebandcontext van de school) de nodige, specifieke informatie onthouden wordt over hun leervorderingen en over de competenties die zij gaandeweg onder de knie krijgen. Vergelijk: <http://www.iss.org/members/papers/WPOCcontents.htm>, http://digilib.gmu.edu/dspace/bitstream/1920/3207/1/Warfield_21_31_disk.pdf (pp. 6, 21)

⁴ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/gelijke-kansen-rijbewijs-op-school>

⁵ <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324077704578358350910372318.html> (13/3/2013)

Nederlands; Rekennaardigheid; Elektriciteitsleer; Menselijk Lichaam; Wereldgeschiedenis 1972-2012; et cetera. Op die manier kan een leerling op elk gewenst moment testen welk competentieniveau voor 100% bereikt is. Een jaar later kan hij/zij volgens dezelfde testprocedure controleren of die gecertificeerde bekwaamheid niet is weggezakt. En vervolgens kan hij/zij testen of het naast-hogere competentieniveau inmiddels bereikt is. Kortom: dankzij deze certificerende beoordelingen kunnen leerlingen tijdens hun schoolloopbaan precies de vinger aan de pols houden. Niet voor de school maar voor het leven!

Er rijst echter een probleem. In hoeverre vormen de certificaten een bedreiging van het voortbestaan van het leerstofjaarklassensysteem: valt het nog te verdedigen dat leerlingen het hele jaar moeten doubleren als ze met certificaten kunnen aantonen dat ze een deel van de stof reeds voor de volle 100% onder de knie hebben gekregen?

Het zittenblijfsysteem ligt toch al onder vuur. Men vindt het onredelijk dat leerlingen niet alleen de onvoldoende vakken moeten repareren maar dat ze ook de voldoende vakken moeten overdoen. In Vlaanderen is de kogel al door de kerk. Men heeft daar besloten dat vakken waarvoor de leerling voldoende staat, niet overgedaan hoeven worden.⁶ In plaats daarvan mogen de zittenblijvers verdiepings- of verrijkingstaken doen.

Vermoedelijk zijn er veel scholen huiverig voor te veel tempodifferentiatie. Ze willen het leerstofjaarklassensysteem (in elk geval voorlopig) in stand houden. Maar zelfs dan kan het geen kwaad een certificeringssysteem voor een beperkt aantal competenties op te bouwen, bijvoorbeeld op het gebied van Nederlandse en Engelse taalbeheersing, rekennaardigheden en computervaardigheden. Ik bedoel dus niet voortgangstoetsen die globaal scoren hoe ver leerlingen verwijderd zijn van de zak/slaagnorm voor het eindexamen. Nee, ik bedoel competentietoetsen waarmee tijdens de schoolloopbaan telkens nauwkeurig gecertificeerd wordt welke competenties ze, ongeacht de eindexamennorm, inmiddels voor de volle 100% onder de knie hebben.

*Ik wil niet weten voor welk competentieniveau ik inmiddels een zesje verdien.
Vertel mij liever op welk (naast-lagere) competentieniveau ik een tien scoor.
En daarvoor wil ik dan een certificaat, zwart op wit.
Vervolgens ga ik me inspinnen om het naast-hogere competentieniveau te halen.
Ik ga voor tieneen. Voor minder doe ik het niet.*

Wes Holleman
weblog onderwijs 17-3-2013
<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁶ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/zittenblijven-maar-niet-doubleren> (19/8/2010)